

Non-verbaal onderzoeksinstrument het Wereldspel

Bouwen aan inzicht in de binnenwereld van een leerling

Het Wereldspel is het enige non-verbale onderzoeksinstrument ter wereld dat zicht geeft op de affectieve, pedagogische en cognitieve aspecten van leerlingen. In enkele minuten tijd krijgt een onderzoeker inzicht in de binnenwereld van een leerling, diens manier van informatieverwerking en de cognitieve capaciteiten. Hierbij maakt het niet uit welk cognitief niveau een kind heeft. Het is een krachtig instrument, vooral in situaties waarbij communiceren moeilijk is. Denk aan taalzwakke leerlingen (dyslexie, TOS, ASS, AD/HD, afasie) en anderstaligen.

TEKST: Marion van de Coolwijk

Het Wereldspel maakt als preventief en oriënterend instrument deel uit van een compleet individueel onderwijskundig onderzoek en is een aanvulling op reeds eerder verkregen didactische en/of psychologische onderzoeksgegevens. Juist het feit dat leerlingen tijdens de afname niet hoeven te spreken, luisteren of schrijven maakt het een laagdrempelig instrument. Leerlingen vinden het leuk, komen graag nog een keer terug en geven onbewust belangrijke, essentiële signalen af over hun welzijn en capaciteiten.

INHOUD

Het Wereldspel bestaat uit 160, meest houten, elementen uit de leefomgeving van mensen die men buitenshuis aantreft. De elementen zijn zodanig vervaardigd dat geen enkele expliciet opvalt: kleur, vorm en grootte zijn neutraal. Dat elementen niet consequent in verhouding zijn, heeft een bedoeling. Het materiaal is zo duidelijk van structuur dat het zich niet leent voor een ander gebruik dan waarvoor het bedoeld is, namelijk het bouwen van een dorp.

De elementen zijn onderverdeeld in 7 categorieën:

- Huizen (huizen, daken, torens);
- Voertuigen (auto's, vrachtwagens, ambulance, tractor, locomotief);
- Mensen (mannen, vrouwen, kinderen - zittend en staand);
- Bomen (grote en kleine bomen);
- Dieren (wilde en tamme dieren);
- Hekken, heggen en verkeersborden;
- Bouwmateriaal (cilinder, plank, brug, bank, stoel).

DE AFNAME

Het onderzoek wordt individueel afgenomen in een rustige ruimte op een speciaal daarvoor gereedstaande lege tafel en neemt slechts enkele minuten tijd van de leerling in beslag. De onderzoeker zit tegenover de leerling en legt het materiaal op een grote hoop op tafel. Als eerste bekijkt de onderzoeker samen met de leerling de verschillende categorieën van het Wereldspel materiaal. Daarna bouwt de leerling een dorp. Tijdens het bouwen wordt er in principe niet gesproken. De onderzoeker observeert en noteert wat er gebeurt. Als het dorp klaar is (tussen de 5 en 15 minuten) mag de leerling erover vertellen. Ook dit wordt, samen met de duur van het bouwen, genoteerd. Dan is het feitelijke onderzoek met het Wereldspel beëindigd. Het beoordelen gebeurt door de onderzoeker achteraf aan de hand van notatie- en scoreformulieren. Om te zien of bepaalde signalen structureel zijn, bouwt de leerling twee weken later nogmaals een dorp. De gegevens die naar voren komen uit beide bouwwerken zijn zeer waardevol voor ouders, leerkracht en de leerling zelf.

HISTORIE

Het Wereldspel als diagnosticum is al ruim een eeuw oud. In 1911 publiceert H.G. Wells (auteur) een boekje onder de naam *Floor games*. Hierin beschrijft hij hoe zijn zoon persoonlijke elementen en capaciteiten liet zien in zijn bouwwerken. Omstreeks 1925 zoekt kinderpsycholoog Margaret Löwenfeld na het lezen van het boekje van Wells met haar *Welttechnik* verder naar een manier om uitingen van kinderen in een regel-

geving vast te leggen en te interpreteren. Ze plaatst het materiaal in de therapeutische sfeer. Na een bezoek aan Löwenfeld gebruikt Charlotte Bühler (psychologe en hoogleraar) het Wereldspel materiaal om het gedrag en de intelligentie van een kind te meten. Zij benadrukt het ontwikkelingspsychologische aspect en brengt het materiaal naar Nederland. In 1947 sluit prof. dr. L.N.J. Kamp (arts en psychiater) aan en ontwikkelt een theoretisch kader voor leeftijdscriteria.

RT PIONIEREN

Dr. P.C. (Nel) Ojemann behoort tot de pioniers op het gebied van remedial teachers in Nederland en is in de jaren 60 docent van de eerste Remedial Teacher-cursus in Amsterdam. Tijdens haar studie Pedagogiek maakt ze kennis met het Wereldspel door de publicaties van Kamp. Zij combineert dit met de ontwikkelingstheorie van psycholoog Erikson en het werk van logopediste Maria Krabbe. Ojemann (zelf dyslectisch met een voorkeur voor een visuele leerstrategie) ziet het Wereldspel als een preventief onderzoeksinstrument en een manier om (leer) problemen voor te zijn. Zij voegt het pedagogische criterium toe. Jarenlang longitudinaal onderzoek en praktijkervaringen resulteren in 1976 in een eerste handleiding voor observatie, uitwerking en beoordeling van het eindproduct van het Wereldspel door Ojemann. In 1979 sluit Marianne Lahpor-Pluymakers in haar doctoraalscriptie aan op de ruimtelijke ontwikkeling geschetst door Piaget. Ze legt een relatie met de niveaus van handelen in het Wereldspel en indicaties omtrent aanwezige cognitieve ontwikkeling en capaciteiten van een

OPLEIDING EN STUDIEDAG HET WERELDSPEL

Middels een opleiding kunnen onderwijs- en zorg-professionals zich bekwamen in de diagnostiek van het Wereldspel en het bijbehorend Individueel Onderwijskundig Onderzoek. Deze opleiding is onder andere geaccrediteerd door SKJ en Registerleraar. Er is ook een studiedag voor professionals die alleen de affectieve en pedagogische kenmerken in het Wereldspel willen leren signaleren (dus niet de cognitie). Beide worden zowel in het Nederlands als in het Engels gegeven. Meer informatie is te vinden op wereldspel.nl.

leerling. Vanaf 1996 organiseert, de al op leeftijd zijnde, Ojemann enkele opleidingen voor professionals, waaronder remedial teacher Marion van de Coolwijk. Na het overlijden van Ojemann in 2003 zet Van de Coolwijk het gedachtegoed voort. Zij schrijft een toegankelijk boek over de materie en ontwikkelt een praktische opleiding en studiedag voor haar collega's. De afgelopen 17 jaar is er een wereldwijd netwerk van bevoegde onderwijs- en zorgprofessionals ontstaan, die er middels intervisie en samenkomsten voor zorgen dat het werken met het Wereldspel zich inhoudelijk en kwalitatief blijft ontwikkelen.

INZICHTEN

Het Wereldspel geeft inzicht in drie belangrijke aspecten:

1. Het cognitieve aspect: hoe verkent de leerling de wereld om zich heen?

Er is een gestandaardiseerde onderverdeling gemaakt, gerelateerd aan de ontwikkelingsfasen van Piaget en de standaardisatie van Kamp, waarbij leeftijd overeenkomstige kenmerken verwijzen naar een gemiddelde, onder- of bovengemiddelde cognitie. Er is tevens een aparte signalering hoogbegaafdheid (Renzulli, Kieboom, Silverman, Dabrowski en Piechowski).

2. Het affectieve aspect: hoe beleeft de leerling zijn wereld?

Het dorp geeft verwijzingen naar aanwezige sociale en/of emotionele zaken die op dat moment bij een leerling spelen op het gebied van communicatie, protest, zelfvertrouwen, boosheid, persoonlijkheid en grenzen (Erikson en Bühler).

3. Het pedagogische aspect: hoe hanteert de leerling zijn wereld?

Uit het dorp komt tevens naar voren of de leerling (nog) een visueel-ruimtelijke leerstrategie hanteert en of de verbale leerstrategie (taaldenken) al voldoende ontwikkeld is en wel/niet wordt ingezet (Ojemann).

INTERNATIONALE ERKENNING

Het Wereldspel wordt zeer gewaardeerd door hoogbegaafdheidsspecialisten, doordat het duidelijke signalen afgeeft naar cognitie en begaafdheid, zelfs als de resultaten op school of van een erkende IQ-test dit niet laten zien of zelfs tegenspreken. Een ontmoeting in 2016 van Van de Coolwijk met Linda Silverman op een SLO-congres leidt tot nauwe samenwerking met internationale hoogbegaafdheidsorganisaties in onder andere Denemarken, Griekenland en Amerika. Wereld-

wijd groeit het verlangen naar een non-verbaal onderzoeksinstrument voor situaties waarin de WISC (Wechsler IQ Scale for Children) afnemen niet mogelijk is. In 2018 leidt Van de Coolwijk een selecte groep internationale hoogbegaafdheidsspecialisten op, waaronder Linda Silverman, Grith Tschorn en Susan Daniels. Wereldwijd bouwen leerlingen nu dorpen en worden de gegevens vergeleken met hun WISC-scores. Dit heeft geleid tot een enorme hoeveelheid data en de wens om dit wetenschappelijk te onderbouwen, want hoewel het Wereldspel de afgelopen 25 jaar in de praktijk zijn waarde vol heeft bewezen en het in Denemarken, Griekenland en de VS als volwaardig instrument wordt ingezet bij screening begaafdheid, maakt het non-verbale karakter van dit instrument het moeilijk wetenschappelijk te 'bewijzen'. Door de groeiende internationale draagkracht dat dit wel eens wereldwijd het alternatief zou kunnen zijn in situaties waarin reguliere (verbale) testen ontoereikend zijn, is ook de wetenschap betrokken geraakt.

WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Begin 2020 startte er vanuit de Radboud Universiteit en in samenwerking met internationale hoogbegaafdheidsorganisaties een wetenschappelijk onderzoek: *Characteristics of giftedness: A theoretical background for assessing children with the World Game* onder leiding van prof. dr. E.H. Kroesbergen. Een eerste oriënterende fase in het voorjaar liet voldoende bevestiging zien om door te gaan en uiteindelijk te komen tot een gestandaardiseerde signalering hoogbegaafdheid met het Wereldspel. Het onderzoek is op dit moment in volle gang.

Contact: marion@kindinbeeld.nl. wereldspel.nl.

Kijk voor de volledige literatuurlijst op lbbrt.nl.

Marion van de Coolwijk is o.a. remedial teacher, auteur, lesontwikkelaar en directeur van Instituut Kind in Beeld. Naast het uitgeven van gespecialiseerd lesmateriaal organiseert haar instituut opleidingen, studiedagen, workshops en lezingen rondom het Wereldspel, leesbevordering en visueel ruimtelijk werken en leren.